

Nagytétény-CAMPONA 2001

(Budapest, XXII. ker., Szent Flórián
tér, Hrsz.: 232422)

2001 július 26-ától kezdődően tovább folytatódott Budapest XXII. kerületében, Nagytétényben a hatodik évadba lépő 10 hétig tartó ásítás. Az idei kutatásokkal, hasonlóképpen az elmúlt időszak feltárásaihoz, a régi ásítási eredmények és azok pontos helyszíneinek azonosítása mellett a közeljövőben kialakítandó Campona-Régészeti Park tervezéséhez szükséges adatokat kívántuk tovább bővíteni.

Az idén tovább folytattuk az erőd Keleti főkapuja, a *porta principalis sinistra* körzetében az előző években megkezdett kutatásokat:

Egyrészt újabb adatokat nyertünk a *via principalis* és az erődfalat belülről követő út, a *via sagularis* kereszteződésében a kapu és a kaputornyok közvetlen szomszédságában levő tér történetére vonatkozólag.

Másrészt a keleti kapu patkó alakú elfalazása mögötti terület kutatási eredményei szolgálnak további adatokat és helyezik új megvilágításba a kapu és az erőd későbbi hasznosításának történetét.

Nagytétény-CAMPONA 2001

(Budapest XXII, Szent Flórián
Square, Lrn.: 232422)

The sixth season of excavation were conducted at Nagytétény, district XXII, Budapest 10 weeks from July 26, 2001. The investigations this year, similarly to past years, were aimed at identification results from former excavations, the localisation of the former trenches and completion of the data necessary for the planning of the future Campona-Archaeological Park.

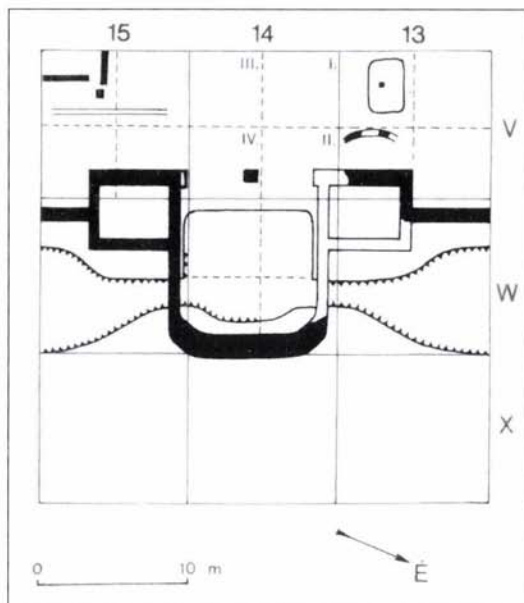
We carried on the investigations in the environment the eastern main gate, the *porta principalis sinistra*:

We gathered new data on the area adjoining the gate and the gate towers at the crossing of the *via principalis* and *via sagularis*, the road running along the inner side of the fortification wall.

The excavation results from the territory behind the horseshoe-shaped walling-in of the eastern gate provided new data and offer a new interpretation of the subsequent use of the gate and the fort.

A keleti kapu és szűkebb környezete az 1996-ban létrehozott, a pontos tájékozódást elősegítendő blokkrendszerünk szerint észak-déli irányban a „V” és a „W”, kelet-nyugati irányú vonalon pedig a „13, 14, és a 15”-ös blokkok szelvényeibe esik. (1. kép)

Az 1998. év előkészítő munkálatait követve (KOCSIS 1999, 125.; KOCSIS 2000, 93.; KOCSIS 2001, 105.) tovább folytattuk a feltárást a V-13. blokk III. és IV. szelvényében, a keleti kapu északi tornyához kapcsolódó területen. (2. kép)

1. kép: Az ásatási terület térképe
Fig. 1: The map of excavations

2. kép: V-13-III-IV, előtérben a földbe mélyített ház, fent az ívelt elfalazás és a kemence
Fig. 2: V-13-III-IV, semi-subterranean house in the foreground, arched walling-in and oven above

The eastern gate and its direct environment can be found, according to the grid system set up in 1996 to help orientation, in the trenches in blocks “V” and “W” in a north-south direction and blocks “13, 14 and 15” in an east-west direction. (Fig. 1)

Following preparatory work in 1998 (KOCSIS 1999, 125.; KOCSIS

Az elmúlt évben az „a-c” szektorban feltárt kemence előterében levő helyiség földpadlóját 3,4 méter átmérőjű, teknő alakú, középpontja felé enyhén mélyülő felület alkotta. A padlót vastag hamu és faszén maradvány töltötte ki 10-15 centiméter vastagságban. A keleti, északi és nyugati oldalról körülbelül 40 centiméter szélességű

agyag téglá fallal határolt helyiség padlójának közepén egy 1,2-1,35 centiméter átmérőjű, függőleges falú munkagödör déli oldalán sikerült kibontanunk egy 10-12 centiméter széles, sárga agyagos tapasztást. Ebben a tapasztásban 10-15 centiméteres távolságban, 5-6 centiméteres átmérőjű elszenesedett karó foltokat találtunk, amihez vízszintesen vékony, szintén elszenesedett vesszőfonadék tartozott. A tapasztott, sövényfalú munkagödör alján keményre taposott, újabb földpadlót találtunk. Ezt a szintet követve bontottuk el a tavaly előkerült hamus betöltésű padlót. A két padló között az „a” és részben a „b” szektorra korlátozódon, határozott

3. kép: V-13-III szelvény, a ház feltárás közben keletről. Háttérben a megmaradt agyagtéglák

Fig. 3: Trench V-13-III, the house from the east during cleaning. The remaining adobe in the background

2000, 93.; KOCSIS 2001, 105.), we continued excavations in trenches III and IV within block V-13 in the territory next to the northern tower of the eastern gate. (Fig. 2)

The earth floor of the room in front of the oven unearthed in sector “a-c” last year was trough-shaped with a diameter of 3.4 m, slightly sloping towards the center. The floor was covered by a 10-15 cm thick layer of ash and charcoal. A working pit with vertical walls, measuring 1.2-1.35 m in diameter was found in the center of the room bordered by circa 40 cm wide adobe walls in the east, north and west. A 10-12 cm wide, yellow clayey plastering could be observed on the

szelű 45-50 centiméter vastag hamus, égett agyagszemes, törmelékes betöltést találtunk, amelyből számos, a 4. század második felére keltezhető érmet hoztunk felszínre.

A betöltés feltárása során egy földbe mélyített 3,6×2,2 méter ház északi, nyugati és sejtetően a keleti, valamint a déli fala bontakozott ki előttünk. A napvilágra került, részben földbe mélyített ház északi oldalán a mélyítés peremét követő agyagtégla sort is sikerült kibontanunk. (3. kép) A kemény földpadló szintje 57 centiméterrel van lejjebb az előbb említett peremtől.

A V-13-III. és IV. szelvény határán levő tanufal elbontása során, ettől a földbe mélyített háztól keletre, a kapu északi tornyának nyugati oldalán egy íves, földbe rakott kőfalazat maradványai körvonalazódtak. (4. kép) Ez az íves falazat nyugatról zárta le az északi tornyot. Az így kialakult tér bejárati nyílását nyugat felé, az íves fal közepén a III. szelvény „b-d” szektorának határán alakították ki. Feltűnő volt e téren belül, a IV. szelvény „a-c” szektorában a felhalmozódott leomlott tegula törmelék nagy mennyisége. A tegula törmelék alatt földpadlót találtunk, amiről verdefényes Maximianus érem került elő, jól keltezve számunkra a padló korát. Ez a padló a III. szelvény „a-b” szektorá-

4. kép: V-13-IV „a-c” szektor, az ívelt elfalazás maradványa és az alatta levő padló és kemence délről

Fig. 4: Sector “a-c” V-13-IV, the remains of the arched walling-in and the floor and a kiln under it from the south

southern wall of the pit. Charred spots of stakes measuring 5-6 cm in diameter were found placed 10-15 cm from each another in the plastering, to which a narrow, also charred wattling was joined horizontally. A hard-trodden earth floor was recovered on the bottom of the working pit with plastered wattled walls. Following this level, we cleared the floor of the ashy fill found last year. We found a thick fill of ash, charred clay lumps and rubble in a well-defined spot measur-

ban tavaly feltárt munkagödör padlójának szintjével azonos.

Az íves elfalazás déli oldala alatt a V-13-III szelvény „d” szektorában egy újabb boltíves kemence került elő. A kemence boltozatát vesszőfonatos szerkezeten agyag tapasztással hozták létre. E szerkezet lenyomatait megtaláltuk a kemence belsejébe leomlott boltozatrész átégett paticsos maradványaiban. Ezt boltívet, feltehetőleg száradás után, egy újabb sárga agyagréteggel vonták be. Ez a külső boltozat maradt fenn számunkra.

Tovább folytattuk a keleti kapu patkó alakú elfalazása mögötti feltárásokat a W-14-15-ös blokkokban. (KOCSIS 2001, 109-111.) Már a tavalyi feltárásaink nyomán kiderült az, hogy az erődfal keleti oldalán húzódó védmű rendszer 1. árka a keleti kapu előtt lemélyül, és egyben kiszélesedik, olyannyira, hogy szokatlan módon a kapuzat kereszt tengelyéig beér. Az így létrejövő verem áthidalására egy hidat ácsoltak. Az idén tovább folytattuk a verem betöltésének feltárását. A feltárás során kirajzolódott előttünk a verem teknő alakú alja. A keleti hídpillér mélyen alapozott falszakaszának (KOCSIS 2001, 109.) nyugati oldalával párhuzamosan megtaláltuk a még bolygatatlan őshumuszba ázott verem keleti, csaknem függőleges falú szélét. A verem széle párhuzamosan fut a fallal, köz-

ing 45-50 cm in diameter between the two floors in sector “a” and partly in sector “b”. This layer contained several coins dated from the second half of the a AD 4th century.

The northern, western and perhaps also the eastern and southern walls of a semi-subterranean 3.6×2.2 m house appeared during the excavation of the fill. On the northern side of this dwelling we unearthed an adobe row along the edge of the pit. (Fig. 3) The level of the hard earth floor was 57 cm lower than this edge.

The remains of an arched stone wall laid into earth was outlined on the western side of the northern tower of the gate east of this semi-subterranean house when the baulk was pulled down between trenches V-13 III and IV. (Fig. 4) This arched wall enclosed the northern tower to the west. The entrance to this territory opened in a western direction in the middle of the arched wall at the border of sectors “b-d” of trench III. The large number of fallen *tegula* fragments found in a heap in sector “a-c” of trench IV was unexpected in this territory. Under the *tegula* fragments, we found an earth floor from which a mint-fresh Maximianus coin was recovered. This dates the floor. This floor is identical with the floor level of the

5. kép: W-14-III a kapu előtti árok keleti oldalának betöltése délről

Fig. 5: W-14-III, the fill of the eastern side of the trench in front of the gate from the south

ben a verem közepe felé lejt. A fenéken apró kavicsos, hamus, égett kemény betöltődés helyezkedik el. Erre a rétegre humuszos, törmelékes földben löszös rögök kerültek, amelyek már betöltötték a nagyméretű kövekből álló omladék réteget is. (5. kép)

A verem löszös alján, a híd és kapu hossz tengelyében egy 40×40 centiméteres kőhasábot találtunk. Mivel a kő alatt már sötét beiszapolódás nyomai láthatók, később kerülhetett a híd alátámasztásának céljából a verem aljára. Ezen az oldalon, a verem keleti oldalfalához ízülve jól látszik feltehetőleg a keleti hídpillér leomlott kövezete. Erre az omlásra és a verem keleti oldalának római rétegeire csúszott rá a keleti oldalfal humuszos, érintetlen rétegsorának egy része. Erről a rétegről már középkori

working pit unearthed last year in sector “a-b” of trench III.

Yet another domed oven was found in sector “d” of trench V-13-III under the southern side of the arched walling-in. The dome of the oven was made of a wattle and daub structure plastered with clay. The imprints of this structure can be found in the burnt

daub remains from the dome fallen inside the oven. This dome had been coated with another yellow clay layer probably after drying. This outer dome survived.

We continued the excavations behind the horseshoe-shaped walling-in of the eastern gate in blocks W-14-15 (KOC SIS 2001, 109-111). It was already clear last year that ditch I of the defence system on the eastern side of the fort wall deepens in front of the gate and also widens so that, unusually, it extends until the cross-axis of the gate. A bridge was built to span this pit. This year we continued the excavation of the fill of the pit. The excavation revealed that the pit had a trough-shaped bottom. We found the eastern, nearly vertical, wall of

anyag került elő nagy számban. Ezek szerint a keleti oldalfal lecsúszása és hídpillér egy részének omlása is a középkor előtti, de már a római időszak után következett be.

A déli torony előtti veremrész alján egy körülbelül 1 méter átmérőjű kőpakolás helyezkedik el, mintegy oszlopbázis. A szabályos körbe rakott amorf kövek egy körülbelül 25-30 centiméter átmérőjű belső kört alkotnak – a cölöp átmérője – és közvetlenül a lösz fe-
nékre vannak elhelyezve. (6. kép)

A két római rétegen kívül két jól elkülönülő, de már középkori anyagot tartalmazó rétegsor töltötte ki

6. kép: W-14-15 a déli kaputorony előtti árok fenekén levő kőpakolás északról

Fig. 6: W-14-15, the stone bench on the bottom of the trench in front of the gate from the north

the pit dug into the virgin soil, parallel to the western side of the deep foundation of the eastern bridgehead (KOCSIS 2001, 109.). The edge of the pit runs parallel to the wall, while it sloping towards the center of the pit. A burnt compact fill of small pebbles and ash covered the bottom. This was overlain by a humic layer with loessy lumps, which already filled the destruction layer of large stones. (Fig. 5)

A 40×40 cm stone block was found on the long axis of the bridge and the gate on the loessy bottom of the pit. Since traces of the dark loam can be seen under the stone, this stone may have been placed on the bottom of the pit to support the bridge. Probably, it is the collapsed stones of the eastern bridgehead which can clearly be seen on this side, close to the eastern side of the pit. A part of the humic, undisturbed layer sequence of the eastern side slipped onto this collapsed layer and the Roman layers of the eastern side of the pit. This layer already contained a large number of medieval finds. Accordingly, the slipping of the eastern wall and the collapse of a part of the bridge pillar must have happened before the Middle Ages but after the Roman period.

7. kép: V-15-III „a-b” szektor kelet-nyugati szonda nyugati vége keletről

Fig. 7: Sector V-15-III “a-b”, the western end of the east-west test trench from the east

a vermet. A betöltődés a verem középpontja felé vastagodott.

A római rétegen levő legalsó középkori anyaggal kelezett betöltődés laza szerkezetű, szerves anyagú rétegnek két szintjét azonosítottuk. Az alsó, I/a réteg, feltehetőleg beiszapolódás, a szerves anyag mellett több tömlelékes földet tartalmazott, s ezáltal tömörebb lett, mint a csaknem azonos letanyagot tartalmazó, de lazább szerkezetű felső, I/b szint. Mindkettőből gazdag 13-14. századi kerámia került elő. A 60-80 centiméter vastagságot is elérő I. rétegen 15-16. századi anyaggal kelezett épülettömelékes földbetöltést találtunk. Ennek a betöltésnek is két rétegét lehetett elkülöníteni: 2/a, agyagos tömlelékes réteget és a rajta levő 2/b, löszös földet. Mindkét

A stone bench with a 1 meter diameter was discovered which resembled the base of a column on the bottom of the pit in front of the southern tower. The amorphous stone pieces laid to form a regular circle compose an inner circle with a diameter of about 25-30 cm – the diameter of the post. They are placed directly on the loess bottom. (Fig. 6)

The pit was filled by two clearly distinguishable layers with medieval finds over the two Roman layers, The fill thickened toward the center of the pit.

Two levels could be differentiated within the loose, humic lowermost deposit above the Roman layer dated by medieval finds. The lower layer I/a was probably a naturally refilled clay, which contained relatively more rubble in addition to the organic component, which made it more compact than the upper layer I/b, which contained a nearly identical material but had a looser structure. Both yielded rich pottery material from the 13-14th centuries. Layer one, which attained a

középkori réteg a keleti kapu középkori továbbélésének a bizonyítéka.

Tovább folytattuk a keleti kapu déli tornya mögötti terület feltárását a V-15 blokk III. és IV. szelvényében. (KOCSIS 2000, 95-96.; KOCSIS 2001, 112-113.) A III. szelvényben a déli kaputorony mögött feltárt földpadlójú helyiség padlóját áttörve az „a-b” szektoron keresztül egy kelet-nyugati, 1,5 méter széles kutatóárkot ástunk a berétegződés tisztázására. (7. kép)

Áttörve az 5-6 centiméter vastag földpadlót, egy kavicsos földbetöltés került napvilágra, a *via sagularis* a legfelsőbb rétege, amit nagyobb felületben sikerült kibontanunk. Felületén bronz fibula, és nagyplasztika töredékét találtuk. A kavicsos útréteg alatt az „a” szektorban lazább szerkezetű faszenes földes réteget találtunk, míg a „b” szektorban a járószint alatt egy kavicsos, habarcsos kőporos építési szint került elő. Erőről a szintről egy bronz ívfibulát hoztunk napvilágra. Ez az építési szint ráakódott a *via sagularis* köves felszínére, ahonnan *caliga* talpsegeceket szedtünk össze. Az út felszíne közép felé lejt, mintegy árkot alkot. Az út felszíne alatt -133 centiméteres szinten egy újabb kavicsos felületet értünk el. A két kavicsos szint között 45 centiméter vastag laza faszenes földfeltöltést talál-

thickness of 60-80 cm, a fill with destruction rubble was found dated by material from the 15-16th centuries. Two levels could be separated in this layer as well: 2/a was a clayey layer with rubble, while the overlying layer 2/b was a loessy soil. Both medieval layers attest to the survival of the eastern gate in the Middle Ages.

We continued the excavations in the territory behind the southern tower of the eastern gate in trenches III and IV of block V-15 (KOCSIS 2000, 95-96.; KOCSIS 2001, 112-113.). Having broken through the earth floor of the room unearthed behind the southern gate tower in trench III, we opened an east-west directed, 1.5 m wide trench running through sectors “a-b” to clarify the stratigraphic layer series. (Fig. 7)

A pebbly soil fill appeared under the 5-6 cm thick earth floor. This fill marked the uppermost layer of the *via sagularis*, which was uncovered over a larger surface. A bronze brooch and fragment of a statue were found on its surface. A looser soil layer mixed with charcoal was found in sector “a” under the pebbly road layer, while in sector “b” a pebbly construction layer combined with mortar and stone powder appeared under the floor level.

tunk, amiben őskori kerámia is előfordult. (KOCSIS 1999, 129.)

A kutatóárokkal elértük az erőd falat belülről követő út a *via sagularis* mentén levő szennyvízcsatorna épített falát és kiderült, hogy a 2. század első felében a fa erőd időszakában a csatorna helyén egy nyitott szennyvízárók húzódott. Ebbe az árokba építették bele később az erőd kőbeépítésének az idején a kőcsatornát. A legkorábbi, 2. század első felére keltezhető rétegről – egy útréteg – három ló koponyát sikerült, bár töredékesen, de megmenünk, ezen túlmenően a 2. századra keltezhető érmek mellett kerámia leletek kerültek napvilágra.

Kocsis László

Irodalom/References:

KOCSIS 1998 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona. Aquincumi Füzetek 4 (1998) 79-88.

KOCSIS 1999 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona 1998. Aquincumi Füzetek 5 (1999) 121-130.

KOCSIS 2000 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona. Aquincumi Füzetek 6 (2000) 91-101.

KOCSIS 2001 – KOCSIS L.: Nagytétény-Campona. Aquincumi Füzetek 7 (2001) 103-114.

A bronze bow-brooch was uncovered in this level. Sole hobnails from a *caliga* were collected in this construction level deposited on the paved surface of the *via sagularis*. The surface of the road slanted toward the middle creating a kind of a ditch. Another pebbly layer was discovered under the surface of the road at a depth of 133 cm. A 45 cm thick loose soil fill mixed with charcoal was found between the two pebbly levels. This fill contained some prehistoric sherds as well (KOCSIS 1999, 129.).

The excavation trench extended to the wall of the drain along the *via sagularis*, the road following the fort wall on the inside. It turned out that an open water ditch ran in the place of the drain at the time of the timber fort operated in the first half of the AD 2nd century. The stone drain was built within this ditch at the time of the stone fort was constructed. Three horse skulls were brought to light, albeit in fragments, from this oldest layer dated to the first half of the AD 2nd century represented by a single road layer. In addition, coins dated from the AD 2nd century and sherds were unearthed.

László Kocsis